

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet

Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Saksbehandler:
Vår ref.: 12/8332-3
Dato: 01.12.2012

Hørings svar - forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Innledning:

Det er positivt at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet foreslår lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. Barns rettslige vern er særlig utfordrende når det kommer til saker der det utøves vold av en eller begge foreldrene.

Vi har de siste årene sett flere eksempler på saker der «barnets beste» ikke har vært tilstrekkelig ivaretatt. Forslagene til lovendringer vil dekke flere av de komplekse situasjoner der barn inntil nå ikke har fått nødvendig hjelp og beskyttelse pga uklarheter eller mangler i lovverket.

Vold gir større og mer dyptgripende skader jo yngre barnet er. Påførte eller opplevde voldshendelser kan gi varige og omfattende skader på ulike måter. For små barn vil vold kunne påvirke tilknytningsatferd, som igjen kan gi risiko for senere alvorlige psykiske lidelser.

Vår vurdering er at forslagene i høringsnotatet er egnet til å redusere risikoen for at barn blir utsatt for vold eller overgrep. Vi støtter derfor de foreslåtte endringene i barneloven.

Under følger våre kommentarer til de enkelte kapitlene og punktene i høringsnotatet.

2 BOSTEDSFØRELDERS RETT TIL Å BESKYTTE BARNET MOT VOLD OG OVERGREP

2.4 Skadevirkninger av vold og seksuelle overgrep

Høringsnotatets punkt 2.4 omtaler skadevirkninger av vold og overgrep.

Helsedirektoratet

Avdeling psykisk helse og rus
Kathrine Egeland, Tlf.: 24163590

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Kommentarer:

Vi vil fremheve at økt risiko for at barnet i en senere livsfase selv vil bli utsatt for eller utøver av vold, er blant skadevirkningene som det er forskningsbasert evidens for. Denne flerfoldige risikoen som får som konsekvens at familiære atferdsmønstre blir videreført til neste generasjon, er ofte underkommunisert, samtidig som det foreligger god evidens for en slik risiko.

2.5.4 Barnelovsaker med volds- og overgrepssproblematikk - bevisvurderingen

I høringsnotatet siteres spesialmerknad til § 48 andre ledd, herunder at:

«Hvilken grad av sannsynlighet som må foreligge, vil avhenge av de konkrete omstendighetene i saken, hvor forhold som arten av overgrep det er fare for, alvorlighetsgrad og personlige forhold hos de involverte kan få betydning. Dersom det er en risiko for alvorlige overgrep, vil det kunne tilsi at det skal mindre til for at beviskravet anses oppfylt(...)»

Kommentarer:

Det er viktig at man ikke kun ser på personlige forhold hos foreldrene, men også forhold hos barnet, dvs. alder og eventuelle andre sårbarhetsmarkører. Videre er det sentralt å ta hensyn til overgrepens eventuelle vedvarende karakter og relasjonen mellom barnet og samværsforelder. I utgangspunktet er alle overgrep alvorlige, og det er vanskelig å fastslå konsekvensene av dem.

2.7 Forslag til lovendringer

I høringsnotatet foreslås å endre barneloven § 43 for å tydeliggjøre at en bostedsforelder har rett og plikt til å nekte samvær ved reell frykt for vold eller overgrep mot barnet, der samvær ikke er til barnets beste.

Kommentarer:

Helsedirektoratet støtter forslaget. Vold- og overgrepssproblematikk hos samværsforelder vil, med utgangspunkt i skadevirkningene, være uforenlig med anbefaling om at samvær skal fortsette. Det vil være vanskelig å fastslå de umiddelbare eller langsiktige konsekvensene av vold/overgrep, eller omfanget av pågående vold/overgrep. Herunder må man også ta hensyn til små barns begrensninger når det gjelder å gi uttrykk for at det blir utsatt for overgrep, samt lojalitetshensyn og tilvenning til uheldige eller skadelige omgangsmønstre i familien.

For bostedsforelder vil forslaget være en tydelig støtte til hans/hennes bekymringer om at barnet kan bli utsatt for vold. Det blir en viktig oppgave å formidle denne plikten ut til aktuelle målgrupper, slik at lovendringen blir kjent og benyttet. Samtidig er det viktig at bestemmelsen ikke utformes på en slik måte at den kan utnyttes på feilaktig grunnlag av foreldre i alvorlige samværskonflikter.

2.8 Plikt for retten til å treffe foreløpig avgjørelse i saker der det er risiko for vold og overgrep

I 2.8.2 foreslås det en plikt for retten til å treffe foreløpig avgjørelse dersom en av partene krever det.

Kommentarer:

Helsedirektoratet støtter endringen i § 60 første ledd. Dette forslaget er viktig for å forhindre at man taper tid og forlenger risikoen for vold/overgrep. Skader kan oppstå innenfor korte og avgrensede tidsperioder, og skadevirkningene fra tidligere hendelser kan bli ytterligere forsterket dersom barnet blir utsatt for mer vold. Risiko for at barnet påføres langvarig skade øker proporsjonalt med tidsrommet for vold/overgrep. Skadene kan gi seg ulike utslag i barnets adferd, avhengig av barnets alder og utvikling. Dersom en bostedsforelder melder om mistanke om vold/overgrep må retten behandle samværsspørsmålet raskt.

Det er kjent at uoverensstemmelser mellom foreldre etter separasjon eller skilsmisse kan føre til anklager mellom foreldrene, der barnet brukes som en fornærmet part. Det må være klare regler for hvordan rettssystemet ser på en forelder som har brukt falske anklager mot den andre. Samtidig må foreldre ikke unnlate å melde sin bekymring hvis det foreligger mistanke («barnets beste»).

3 BARNEVERNTJENESTENS ROLLE VED MISTANKE OM VOLD OG ANDRE OVERGREP UNDER SAMVÆR

3.3 Bør barneverntjenesten være partshjelper i saker etter barneloven?

Det stilles spørsmål i høringsnotatet punkt 3.3 om barnverntjenesten bør gis adgang til å være partshjelper i saker etter barneloven. Høringsnotatet viser til at forslaget vil kunne styrke barneverntjenestens støttefunksjon for bostedsforelder, ved at denne støttefunksjonen blir mer formalisert.

Kommentarer:

Vi ser dette som en positiv utvidelse av barnevernets ansvarsområde, samtidig som det kan foreligge risikomomenter.

Bostedsforelder vil kunne ha god nytte av den støtten som barnevernet kan bistå med. Særlig gjelder dette der det kan foreligge en betydelig makt- og resursubalanse mellom foreldrene, i tillegg til konfliktfylt skilsmisse, eventuelt også historie om tidligere vold/overgrep i familien.

Vi bemerker for øvrig at barneverntjenesten ikke må få funksjon av et foreldrevern, men alltid må bruke sin kunnskap og profesjonalitet til barnets beste.

4 TAP AV SAMVÆRSRETT OG/ELLER FORELDREANSVAR SOM SIVILT KRAV I STRAFFESAK

4.4.6 Endringer i barneloven

Det er foreslått ny bestemmelse i barneloven § 35 a og endringer i § 43. Reglene gir bostedsforelder mulighet til å kreve bortfall av foreldreansvar og samværsrett for den andre forelder, der denne er siktet, tiltalt eller dømt for drapsforsøk eller alvorlig mishandling på bostedsforelder eller barn. Kravet skal kunne fremmes som sivil krav i en straffesak.

Kommentarer:

Helsedirektoratet støtter forslaget. Lovforslaget tydeliggjør alvoret og skadevirkningene av voldshandlinger. Det foreligger eksempler på at noen foreldre blir vurdert som gode omsorgspersoner samtidig som den utsetter den andre forelder for vold. Slike vurderinger er bekymringsfulle, fordi utøvelse av vold og overgrep så tydelig gir skader og negative konsekvenser hos barn. Dette gjelder både som direkte utsatte for vold og overgrep, og som vitner.

I alvorlige volds- og overgrepssaker er det som regel til barnets beste at spørsmålet om tap av foreldreansvar og samværsrett behandles samtidig med straffesaken.

Barneverntjenesten bør gis adgang til å begjære at påtalemyndigheten setter fram krav om opphør av samværsretten. Det vises til erfaringer der mor, i strid med barnets behov, ikke vil fremme krav om tap av samværsrett. Videre finnes det eksempler på at bostedsforeldre, eksempelvis fordi de selv har blitt utsatte for vold, gjør vurderinger som ikke er i samsvar med barnets beste. Et eksempel kan være kontakt med en voldsutøver, til skade for eget barn.

5 BARNES DELTAKELSE

5.4 Vurdering og forslag

Høringsnotatet foreslår en endring i barneloven § 31 andre og tredje ledd som skal sikre at barn under 7 år blir hørt, i tråd med Barnekonvensjonens bestemmelse i § 12.

Kommentarer:

Også barn under 7 år bør høres på egnet måte, og i tråd med barnets utviklingsnivå. Regelen må utformes slik at den fullt ut er i samsvar med forpliktelsene etter Barnekonvensjonen.

Erfaringer fra Statens Barnehus de siste årene stadfester at også barn under 7 år har synspunkter når de utsettes for vold/overgrep, eller opplever vold i nære relasjoner. Det er viktig å tydeliggjøre at barnet skal ha aldersadekvat informasjon i forkant, og at det skal høres om alle relevante sider av saken. Barnet må sikres trygge rammer rundt situasjonen, og færrest mulig bør være involvert.

Å høre barnets syn i saken i de tilfeller der barnet er under 7 år, vil stille spesielle kompetansekrav til den som skal føre samtalen med barnet. Disse kompetansekravene bør tydeliggjøres.

5.3.2 Undersøkelser vedrørende høring av barn

Det fremgår av høringsnotatet punkt 5.3.2.1 at barnets ønsker i samværsspørsmålet i stor grad blir vektlagt der barnet er over 10 år. Når det gjelder yngre barn, fastsettes gjerne samvær med tilsyn, begrunnet med at begrenset og kontrollert samvær vil kunne danne grunnlag for bedre kontakt mellom forelderen og barnet i framtiden.

Kommentarer:

Her opererer man med en uheldig gråsonerom som bør gis mer oppmerksomhet. Når barn under 10 år blir dømt til samvær mot eget ønske, står man overfor en situasjon som krever ekstra innsats av alle involverte, ikke minst når det gjelder kommunikasjonsutfordringer overfor barnet. Det representerer et dilemma å forklare for barnet hvorfor det skal ha samvær med en forelder som har utsatt det for vold/overgrep, selv om dette skjer under tilsyn. At man ser seg tvunget til å ha tilsyn, understreker nettopp at det ikke er tilrådelig å la barnet være alene med samværsforelderen. Også barn under 10 år skjønner dette, selv om de kanskje ikke har klare begrep for det.

5.3.2.2 Gjennomgåelse av ordningen med samvær under tilsyn

Det foreslås to hovedformer for tilsyn, såkalt «beskyttet tilsyn» og «støttet tilsyn». Mens «beskyttet tilsyn» forutsetter konstant overvåking av samværet, vil «støttet tilsyn» kunne romme mer fleksible tilsynsløsninger.

Kommentarer:

Dette punktet er noe uklart i høringsnotatet. Med utgangspunkt i barnets beste er det grunn til å spørre hvilke begrunnelser som ligger bak opptrapping av «støttet tilsyn» til ordinært samvær, i de tilfeller der «samværsforelder ikke har hatt så mye kontakt tidligere». Ved vold og overgrep finnes det neppe grunn til å ha annet enn beskyttet tilsyn. Små barn bør ikke utsettes for samværsordninger i voldssaker.

5.4.1 Hvilke barn skal høres

Evalueringsrapporten viser blant annet at meklerne i for liten grad informerer foreldrene om barnets rett til å bli hørt. Det anbefales i høringsnotatet at det arbeides videre med tiltak som i større grad sikrer barns medvirkning under mekling.

Kommentarer:

Direktoratet støtter initiativet å utvikle tiltak som sikrer barnet medvirkning under mekling.

5.4.4 Tilbakemelding om resultatet

I høringsnotatet foreslås å innta en ny bestemmelse i barneloven § 31 som hjemler ansvar for dommeren i forhold til å orientere barnet om utfallet av saken. Barnet kan høres ved at dommeren har samtale med barnet, eller oppgaven kan utføres av sakkyndig eller annen egnet person.

Kommentarer:

Det er avgjørende at barnet forklares utfallet i saken på aldersadekvat måte. Dersom det ikke gis informasjon, vil det kunne oppstå en potensielt traumatiserende situasjon for barnet. Dette gjelder spesielt i de tilfellene der dommen går mot barnets ønsker eller opplevde behov. I mange tilfeller vil det være riktig at personen som har ført dialogen med barnet i høringsfasen, også er den som informerer barnet om utfallet av saken.

Erfaringer med dommeravhør tilsier at ikke alle dommere har tilstrekkelig kompetanse når det gjelder saker med voldsutsatte barn. Kompetansehevende tiltak om håndtering av barnefordelingssaker, med særlig fokus på voldsproblematikk, kan bidra til at barnets beste blir bedre ivaretatt i både saksgang og resultat.

Valg av sakkyndig må ta hensyn til sakens karakter, slik at vedkommende har tilstrekkelig og relevant kompetanse om problematikken i saken. Det er også viktig, slik det påpekes i høringsnotatet, at barnet slipper å forholde seg til flere personer enn nødvendig i en vanskelig prosess. Kravene til kompetanse må tydeliggjøres.

6 OPPLYSNINGS- OG MELDEPLIKT FOR DOMMERE

6.4 Vurdering og forslag

Høringsnotatet foreslår å lovfeste en rett og plikt for dommere til å melde fra til barnevernet om bekymringsverdige forhold.

Kommentarer:

Dette er en nødvendig lovfesting. Meldeplikt gjelder allerede for flere profesjoner, og bidrar til å øke muligheten for å beskytte voldsutsatte barn.

Det er positivt at § 63 b inkluderer barn som har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Atferdsvansker er vanlig hos barn utsatt for vold/overgrep, men blir for sjelden knyttet til en voldsproblematikk.

7.3 Bruk av sakkyndig bistand etter barneloven § 61 første ledd nr. 3

Forslaget inneholder en presisering i § 61 første ledd nr. 3 om at retten bør oppnevne sakkyndig i saker der det er påstander om vold, overgrep, rus eller psykiatri.

Kommentarer:

Forslaget om bruk av sakkyndig bistand etter barneloven § 61 nr. 3 kan bidra til en helhetlig og god prosess. Det offentlige bør være ansvarlig for at sakkyndig oppnevnes. Kostnadene bør dekkes av det offentlige, for å sikre at alle barn får en god prosess. Det vil være svært uheldig dersom partenes betalingsevne er utslagsgivende for hvor godt den enkelte saken blir opplyst.

Vennlig hilsen

Anette Mjelde
avdelingsdirektør

Kathrine Egeland
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk